

STAROST

Gaja Basaj

Ko se kot otrok brezskrbno igraš s prijatelji ali kot najstnik misliš, da boš ostal večno mlad, je starost nekaj povsem nepomembnega. Opazuješ starše in stare starše pa si ne moreš predstavljati ali razumeti, kako je biti na njihovem mestu in kaj pomeni staranje. Poslušajš pripovedi dedkov in babic o njihovem otroštvu in si težko predstavljaš, da so bili tudi oni mladi. Občutek staranja doživljamo ljudje, ko skrbno iščemo sledi gubic na obrazu in sive lase, pri tem pa posegamo po različnih preparatih, ki bi z našega obraza izbrisali sledi staranja. Starši, ki spremljajo odraščanje svojih otrok ter umiranje svojih staršev, se v objemu staranja počutijo tudi sami negotove. Staranje je biološki proces, ki je človeštvu univerzalen: vsi se od rojstva dalje staramo. Ne glede na to, pa obstajajo tako individualni kot družbeni in kulturni pogledi na starost, ki se od posameznika do posameznika, od družbe do družbe, lahko spreminjajo in razlikujejo.

Staranje je lahko subjektiven občutek in je močno odvisen od perspektive človeka. Otroku se zdi lahko študent že zelo star, otrokov dedek pa se lahko čudi mladosti tega istega študenta. Nekdo se lahko počuti starega že pri tridesetih, drugi pa tega ne občutijo še desetletja kasneje. Staranje je življenjsko obdobje, ki ga družbeno-kulturno opredeljujemo na različne načine. Ob staranju in določenem starostnem obdobju posameznika, se spreminja tudi njegov družbeni status, ki ga spremljajo obredi prehoda. Na primer, v sodobni zahodni družbi lahko kot obred prehoda razumemo upokojitev. To je družbeno dogovorjena meja, ko je posameznik prepoznan kot dovolj star, da preide v kategorijo starostnika oz. upokojenca. Skladno s tem se spremeni tudi njegova vloga oz. status v družbi. Načini prehoda niso univerzalni in so močno odvisni od kulture, v kateri živimo.

Čeprav je razumevanje in družbeno določanje starosti kulturno pogojeno, je vsem skupno, da je staranje v svojem bistvu povezano s časom oziroma njegovim minevanjem, ki povzroča spremembe na telesu in v umu. Antropolog Marc Augé meni, da obstajamo v neskončnem času, v življenju pa okusimo le nekaj njegovih trenutkov. Starost kot proces predstavlja »natančen popis minljivih dni [...] Starost

vsakega izmed nas zagozdi med datum rojstva, ki ga – vsaj na Zahodu – zagotovo poznamo, in datum izteka oz. smrti, ki bi ga načeloma radi odložili« (Augé 2016: 4). V naših pogledih se staranje pogosto primerja z letnim, koledarskim ciklom oz. letnimi časi: pomlad predstavlja rojstvo in mladost, poletje odraslost, jesen starost, zima pa konec cikla, torej smrt. Čas pušča globoke sledi v človeškem umu in telesu. Prej gladka in napeta koža postaja vse bolj zgubana in mlahava, sluh, vid in drugi čuti postajajo vse manj ostri, gibanjepa vse težje in počasnejše. Včasih ob boleznih kot je demenca pa sledi tudi postopna izguba spomina in drugih kognitivnih funkcij. Splošno gledano današnja zahodna družba ni naklonjena starajočemu se telesu. Na to kaže močno razvita farmacevtska industrija, ki ponuja različne posege, pripomočke in aparate za prikrivanje vpliva časa na telo oziroma umetno ohranjanje telesnih idealov lepote. Želimo se starati čim počasneje in živeti čim dlje, kar vse bolj omogočata sodobna medicina in tehnologija.

Pomemben družbeni vidik je tudi odnos širše družbe do procesov staranja in starostnikov. Ponekod jih cenijo kot modrece ali starešine, ki s svojo bogato zbirko znanja in izkušenj, pridobljenih skozi dolga leta, pomagajo in svetujejo mlajšim. Vse pogostejše pa se dogaja, da starejše odrivamo na obrobje družbe. Starejši so zato pogosto žrtve diskriminacije, saj pogosto ne morejo več poskrbeti sami zase, razumljeni so kot breme ali neproduktiven del družbe. Imamo tudi izraz, ki označuje predsodke, nenaklonjenost in slab odnos do starejših v družbi, to je starizem. Starizem je pojav v družbi, ki je korenito spremenila svoje načine produkcije, načine sobivanja različnih generacij in svoje vrednote. V preteklosti so ljudje pogosto bivali v razširjenih družinah, katerih jedrno družino staršev in otrok so dopolnjevali tudi starejši babice in dedki, tete in strici ter drugi začasni člani družin kot na primer dekletke in hlapci. Vsi so bili vključeni v delo (običajno dela na kmetiji) za preživetje. Starejši so postopoma opuščali težaška dela in odgovornosti ter občasno pomagali z nasveti ali varstvom otrok. Iz preteklosti poznamo tudi pojem preživitka, ko je gospodar predal kmetijo mlajšemu gospodarju ter si s pogodbo zagotovil preživetje do konca svojih dni. Vendar tudi v preteklosti so starejši doživljali diskriminacijo. Pred razvojem sodobnega pokojninskega sistema po drugi svetovni vojni so

bili številni starejši primorani beračiti za preživetje. Danes se ljudje vse pogostejše odločajo, da svoje starejše sorodnike namestijo v domove za starejše občane, saj pogosto nimajo časa, da bi skrbeli zanje. Domovi so lahko za nekatere starejše prijetni, saj jim nudijo popolno oskrbo ter družbo vrstnikov in se zato počutijo manj osamljeni, nekateri starejši pa selitev v dom doživljajo zelo stresno, s čimer se težko sprijaznijo.

Strahu pred staranjem in odpiranja starejših na družbeno margino je navečkrat posedica pomanjkanja soočanja z izzi- vi staranja, predvsem s starostjo pove- zanimi boleznimi in smrtjo. Po mnenju Marca Augéja nam neskončnost časa omogoča svobodo, medtem ko je sta- rost omejitev, ki nas sooča z zaveda- njem lastne minljivosti (Augé 2016: 4).

Viri in literatura:

Augé, Marc. 2016. *Everyone dies young: time without age.* (European Perspectives: A Series in Social Thought and Cultural Criticism.) New York: Columbia University Press.

Ilustracije prispevala: Naja Ražem